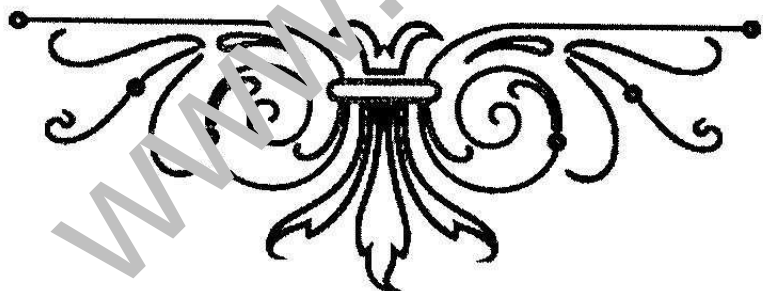

بلقین به محتضر و میت

تألف :

حجت الاسلام والمسلمین محمد علی انصاری چمرودی

سرشناسه

انصاری چمرودی، محمدعلی، ۱۳۶۰

عنوان و نام پدیدآور : تلقین به محتضر و میت/ تالیف محمدعلی انصاری چمرودی.

مشخصات نشر : کرج: لوح سبز، ۱۳۹۸.

مشخصات ظاهری : ۲۲۰ ص؛ ۱۴/۵ × ۲۱/۵ س.م.

شابک : ۹۷۸-۶۲۲-۹۵۱۷۶-۷-۳ ۳۰۰۰۰۰

وضعیت فهرست نویسی : فیا

موضوع : تشیع و تدفین اسلامی

موضوع : مردگان (فقه)

موضوع : مرگ -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام

رده بندی کنکره : ۹/BP۱۸۲

رده بندی دیویی : ۸۷/۹۷

شماره کتابشناسی ملی : ۵۸۷۰۶۴۳

صفحه آرا : امین پور بنادکوکي

طراح جلد: امیر شهسوار پور

چاپ: اول / تابستان ۹۸

تیراژ: ۱۰۰ جلد

قیمت : ۳۰۰/۰۰۰ ریال

حق چاپ برای ناشر محفوظ است.

مرکز پخش : کرج، بلوار امام زاده حسن (ع)، مدرسه علمیه امام صادق (ع)

روابط عمومی: عباسی نسب ۰۹۱۹۹۰۵۰۴۷۵ ۰۹۱۹۲۶۵۵۸۶۶

www.lovhesabz.blog.ir lovhesabz@gmail.com

فهرست مطالب

۱۲	تشکر و قدر دانی
۱۴	تقدیم به:
۱۶	و مقدمه
۲۰	فصل اول
۲۰	تلیات و مفاهیم
۲۲	گفتار اول: کلیات
۲۲	تاریخچه تلقین
۲۴	شیوه و آداب تلقین
۲۴	الف: نوزاد
۲۵	ب: محضر
۲۶	ج: میت
۲۸	گفتار دوم: مفاهیم
۲۸	الف: مفهوم شناسی تلقین
۲۸	۱- معنای لغوی
۲۸	۲- معنای اصطلاحی
۲۹	۱-۲ تلقین در علوم رفتاری:
۲۹	۲-۲ تلقین در اصطلاح علوم تربیتی
۳۰	ب: مفهوم شناسی انسان
۳۰	۱- معنای لغوی انسان (شرح الاسمی)

۲- تعریف حقیقی انسان: ۳۰

دسته اول: نظریه مادی ۳۱

دسته دوم: نظریه الاهیون ۳۲

الف: حیوان ناطق: ۳۳

ب: انسان صاحب فطرت الهی: ۳۴

ج: انسان حی مثاله: ۳۵

نتیجه گیری ۳۷

محل دوم ۴۰

انسان حقیقی در اسلام ۴۰

گفتار اول: جایگاه حقیقی انسان در اسلام ۴۲

الف: جایگاه انسان در اسلام ۴۲

۱- انسان خلیفه خدا: ۴۲

۲- انسان مورد احترام خدا: ۴۳

۳- بالاترین ظرفیت پذیرش معلومات در بین مخلوقات: ۴۴

۴- تمام هستی برای انسان: ۴۴

ب: حقیقت انسان در اسلام ۴۵

۱- دو بعدی بودن انسان و حقیقت آن ۴۵

۱-۱- ادله نقلی بر اصالت و تجرد روح از منظر آیات و روایات: ۴۸

الف) آیات ۴۸

ب) اصالت روح در روایات ۵۰

۱-۲- ادله عقلی بر اصالت و تجرد نفس ۵۱

۱-۳- آگاهی روح ۵۳

۵۵	۲- تأثیرپذیری روح.....
۵۸	۳- نیازهای انسان.....
۵۹	۳-۱- نیاز به پرستش خداوند.....
۶۲	۳-۲- نیاز پیوسته انسان به یادگیری.....
۶۴	گفتار دوم : تلقین در اسلام.....
۶۴	تلقین در مذهب شیعه.....
۶۵	مراحل تلقین.....
۶۵	۱- آغاز تولد.....
۶۶	۲- هنگام استقرار.....
۶۹	محتوای تلقین محضر در مذهب شیعه.....
۷۰	الف) شهادتین و اقرار بر دین محمد مصومین.....
۷۲	ب) کلمات فرج.....
۷۳	ج) توبه و استغفار.....
۷۵	۳- هنگام دفن.....
۷۶	۴- بعد از دفن.....
۷۸	مراحل و حکم تلقین در مذهب اهل سنت.....
۷۸	۱- آغاز تولد.....
۷۹	۲- تلقین محضر.....
۸۰	الف) توحید.....
۸۰	ب) کلمات فرج.....
۸۱	۳- هنگام دفن.....
۸۱	۴- بعد از دفن.....

فصل سوم ۸۴

محتوای تلقین و آثار آن ۸۴

گفتار اول : محتوای تلقین ۸۶

۱ اصل توحید: ۸۶

۱-۱ توحید الوهیت: ۸۷

۱-۲ توحید در ربوبیت: ۸۸

تلازم بین الوهیت و ربوبیت: ۹۰

گفتار دوم: دین و شریعت ۹۲

الف) تعریف دین ۹۲

ب) تعریف شریعت ۹۴

۱- نبوت و رسالت ۹۶

۲- اسلام ۹۸

۳- قرآن ۱۰۰

۴- امامت ولایت اهل بیت علیهم السلام ۱۰۱

۵- قبله و نماز ۱۰۳

۶- مرگ و معاد ۱۰۵

۶-۱ مرگ ۱۰۵

الف) برزخ : ۱۰۷

۶-۲ معاد ۱۰۸

ب) بهشت و جهنم ۱۰۹

گفتار سوم : آثار تلقین ۱۱۱

الف : آثار تلقین اذان و اقامه به نوزاد ۱۱۲

- ۱- آثار فردی ۱۱۲
- ۱-۱- امان ماندن از شر شیطان : ۱۱۲
- ۲- آموزش مفاهیم اعتقادی : ۱۱۶
- ۳- دعوت به توحید و دین اسلام : ۱۱۷
- ۴- سلامت جسمی : ۱۱۷
- ۲- آثار اجتماعی : ۱۱۸
- ۲-۱- برخورداری از ثواب شهید برای کسی که اذان می گوید: ۱۱۸
- ۲-۲- برخورداری از ثواب خداوند برای تصدیق کنندگان اذان : ۱۱۹
- ب: آثار تلقین به میت ۱۲۰
- ۱- آثار فردی ۱۲۰
- ۱-۱- داخل شدن در بهشت : ۱۲۰
- ۱-۲- در امان ماندن از آتش و عذاب الهی : ۱۲۲
- ۱-۳- محفوظ ماندن از وسوسه و فریب شیطان : ۱۲۳
- ۱-۴- بخشش گناهان : ۱۲۶
- ۵- نورانیت چهره در قیامت : ۱۲۷
- ۶- امید به رحمت الهی در تمام لحظات : ۱۲۸
- ۷- آسان جان دادن : ۱۳۰
- ۸- توجه به مقام والدین و اهمیت رضایت آنها : ۱۳۰
- ۲- آثار اجتماعی ۱۳۱
- ۲-۱- غنیمت شمردن فرصتها: ۱۳۱
- ۲-۲- ناامید نشدن: ۱۳۲
- ج: آثار تلقین به میت ۱۳۳

۱- آثار فردی..... ۱۳۳

۱-۱- کسب مقام رضا:..... ۱۳۴

۱-۲- کسب مقام عبودیت : ۱۳۸

۱-۳- در امان ماندن از شر شیطان: ۱۴۰

۱-۴- تثبیت عقائد:..... ۱۴۶

۱-۵- رفع خوف و ترس:..... ۱۴۸

۱- آثار اجتماعی ۱۵۰

۱-۲- تذکر توبه به خداوند:..... ۱۵۰

۱-۲- ۱- وری از کبر:..... ۱۵۱

۱-۲- ۲- دوری از دنیا طاری:..... ۱۵۳

۱-۲- ۳- بیداری بر سوابق عقیدت:..... ۱۵۳

۱-۲- ۴- تنبه و هشدار:..... ۱۵۴

۱-۳- آثار روحی و روانی تلقین ۱۵۵

۱-۳- ۱- آرامش روح و روان:..... ۱۵۷

۱-۳- ۲- حسن ظن به خدا:..... ۱۵۸

۱-۳- ۳- سلامت جسمی:..... ۱۶۰

۱-۳- ۴- امید و نشاط:..... ۱۶۳

..... ۱۷۶

..... فصل چهارم ۱۷۶

..... بررسی شبهات منکران ۱۷۶

..... حیات برزخی ۱۷۶

۱۷۸.....	طرح شبهه.....
۱۷۸.....	دیدگاه ابن تیمیه در باب حیات برزخی.....
۱۷۹.....	۱- انکار حیات برزخی از نظر ابن تیمیه:.....
۱۸۰.....	۲- ابن تیمیه و اثبات حیات برزخی و سماع موتی:.....
۱۸۲.....	دیدگاه وهابیت در رابطه با حیات برزخی.....
۱۸۳.....	دلالت راهبیه بر عدم حیات برزخی.....
۱۸۴.....	فقدان منکران حیات برزخی.....
۱۸۶.....	بررسی متن ابن تیمیه.....
۱۹۱.....	ترجمه تلقین.....
۱۹۳.....	نتیجه گیری.....
۱۹۵.....	منابع فارسی.....
۲۰۴.....	منابع عربی.....
۲۱۳.....	مجله و نشریات.....

مقدمه:

خداوند متعال برای رسیدن انسان به مقامات عالیّه از جمله مقام عبودیت و قرب الهی راهها و برنامه‌های متعددی را پیش روی او نهاده است تا با شناخت و عمل به آنها به این مقام دست یابد، از مهمترین آن راهها ایمان به خدا و پیامبر اکرم ﷺ است که ریشه اصلی حرکت به سمت خداوند است و در مرحله بعد اطاعت و انجام فرامین الهی است که باید خالص و منوط برای خدا به‌جا آورد تا به مقام عبودیت که بهترین مقام هاست، برسد. خداوند در قرآن کریم انبیاء الهی خود را، عبد خطاب کرده است: «وَإِذْ كُنَّا نَبِيًّا إِبْرَاهِيمَ...»^۱ (و یاد کن عبد ما ابراهیم را). درباره پیامبر مکرم اسلام ﷺ می‌فرماید: «يُحَايِ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لِيَلْا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى...»^۲ (واژه عبد، باطنی متعالی دارد بطوری که اصل عبودیت و بندگی از ضروریات و لوازم دین اسلام است و انبیاء الهی براساس و وظیفه ای که دارند راه روش بندگی را به بشر تعلیم داده‌اند تا انسانها با شناخت آن، خود را در مسیر کمال قرار دهند و خود را به قرب الهی برسانند. انسان برای کسب این مقام باید در دنیا تلاش کند به طوری که نه فقط بداند خدا هست بلکه همواره خود را در محضر و مشهود خدای بزرگ ببیند و در این راه، خداوند همیشه همراه انسان است و بین او و

۱- سوره ص، آیه ۴۵

۲- سوره اسراء، آیه ۱

خدا حجابی نیست و اگر مانعی باشد از جانب انسان به وجود می آید که علت آن گناهان و تعلقات دنیایی است، دیگر اینکه مراحل کمالی انسان با پیمودن مراحل در دنیا بدست می آید که اگر انسان استمرار در عمل صالح داشته باشد می تواند به آن مقام والا دست یابد، بنابراین انسان برای رسیدن به رشد معنوی، در طول حیات خود با عمل به قرآن و روایات و سیره معصومین علیهم السلام می تواند ایمان خود را قوی کند تا بتواند در مقابل هوا، نفس و شیاطین مقابله نماید و به مقام عبودیت خدا برسد و در نتیجه عبد خدا شود. در کنار عمل به دستورات الهی و رسیدن به مقام عبودیت، تلقین نیز در تربیت روحی و داشتن آثار برای انسان از اهمیت خاصی برخوردار است که در این نوشتار به بررسی آثار فردی و آثار اجتماعی تلقین توجه شده است تا با آگاهی به علت تلقین به نوزاد، انسان در حال مرگ و میت باشد.

بنابراین تلقین به عنوان یکی از آموزه های اسلام تکلیف مستحبی است که البته بسیار مورد تأکید و عنایت شرع مقدس قرار گرفته است که در دو مرحله از حیات دنیوی انسان، یکی در آغاز تولد و کفن اذان و اقامه و دیگری در آخرین لحظات دنیا و هنگام جدا شدن روح از بدن (احتضار) مورد توجه قرار گرفته است، دو مرتبه نیز بعد از مرگ (قبل از خاکسپاری و بعد از دفن) بدان توصیه و تأکید شده است، تلقین در حیات معنوی انسان است که در نصوص روایی و سنت فعلی پیامبر اکرم و ائمه

هدی عليه السلام به آن پرداخته شده است. و با بررسی حقیقت تلقین و محتوای آن و استناد به داده‌های علم روز می‌توان آثار آن را تبیین و تحلیل کرد. انسان موجودی دوبعدی است که اصالت با روح اوست و با مرگ زندگی تمام نمی‌شود بلکه دربرزخ و در نتیجه در آخرت حیات دوباره با شرایط خود خواهد داشت.

در اسلام باید اضافه کرد که امروزه با پیشرفت علم در عرصه‌های مختلف حیات بسیاری از آموزه‌های دینی از جمله تلقین با پرسش‌ها و ابهام‌ها مواجه شده است مانند اینکه نوزاد تازه متولد شده چه نیازی به اذان، اقامه و اذک دارد یا اینکه چرا به انسان در حال مرگ (محتضر) یا از دنیا رفته کلام خاصی را تلقین می‌کنند ارتباط انسان (روح) با محتوای تلقین چیست، چه آثاری در روح و روان و زندگی دنیوی و اخروی آدمی دارد همچنین با انحرافات گسترده گروه‌های انحرافی که شبهه‌های فراوانی در دین اسلام درست می‌کنند از جمله آن شبهات، نفی حیاتبرزخی است، در اعتقاد آنها، با مرگ انسان، روح قادر به شنیدن و دیدن نبوده و کار او تمام است که در نتیجه این عقیده باطل، حکم به تخریب قبور می‌دهند. در حالی که با مراجعه به متون روایی اسلامی می‌بینیم بامرگ، انسان حیات دیگری دربرزخ و آخرت دارد که به ثواب یا عقاب می‌رسد که در بحث‌های آینده به آن اشاره خواهد شد.

با توجه به این سؤالات و شبهات، ضرورت بررسی تلقین در نصوص دینی و آثار آن روشن می‌گردد تا پاسخی به سؤالات، اشکالات و شبهات داده شود.

در پایان اینکه، دین اسلام با دقت به مسائل معنوی انسان پرداخته است و نابیین حقایق دین و تلقین آنها به انسان از جمله آنهاست. پیشرفت علوم یک شایانی به کشف حقایق علت و چرایی تلقین به انسان و آثار آن در وجود انسان می‌کند، بنابراین نتیجه این تحقیق می‌تواند پاسخی به سؤالات و اشکالاتی که در بحث ضرورت گذشت، باشد. همچنین پاسخی به سؤالی که در جامعه امروز مخصوصاً در بین جوانان در باره علت و چرایی تلقین طرح می‌شود، باشد و می‌تواند برای پژوهشگران به ویژه طلاب و دانشجویان مثمر ثمر واقع شود.

محمدعلی انصاری

بهار ۱۳۹۸